

Г. Ф. Семенюк, д-р філол. наук, проф.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ТИТАН ДУХУ І ЧИНУ

Уже вкотре у стінах Київського університету ми відзначаємо і шановуємо славетного генія українського народу Івана Яковича Франка. Науковими студіями, виступами і творчими дискусіями ми щоразу прагнемо глибше та повніше досягнути його унікальне й багатовимірне обдарування, наблизитися до розуміння його неповторного творчого доробку, збагнути його заповіти нащадкам. Ми наближаємося до Франка, і він відкривається нам щоразу по-новому – як людина, як письменник, як науковець і політик, врешті, як пророк.

Мета нашої науково-практичної конференції "Титан духу і чину", присвяченої 160-річчю від дня народження Івана Франка, показати все багатство й розмаїття його інтелектуальних змагань і духовних дороговказів, представити титанічну постать генія – із його одвічною творчою одержимістю, неспокоєм і безперервними шуканнями, – в усій її повноті та духовній величчю. Іван Якович ішов через вершини і низини, завжди залишаючись "не поетом одної верстви, а цілого народу":

Люди, люди! Я ваш брат,
Я для вас рад жити.
Серця свого кров'ю рад
Ваше горе вмити.

(останній вірш циклу "Веснянки" "Vivere memento!")

Він постійно знаходився у творчому пошуку, присвятив усе своє життя служінню ідеї добра і краси, утвердженню української нації словом і ділом, закарбувавши в поезії одну з найголовніших українських тем – духовного просвітництва свого народу, глибоко й образно втілену в поемі "Мойсей", розпочату в січні та закінчену у червні/липні 1905 р.

Хотілося б ще раз навести спогад М. Коцюбинського про зустріч з І. Франком: "Сильна, уперта натура, яка цілою вийшла з житейського бою, – писав у 1905 р. український сонцепоклонник. – У своїй убогій хаті сидів він за столом босий і плів рибацькі сіті, як бідний апостол. Плів сіті й писав поему "Мойсей". Не знаю, чи попалася риба у його сіті, але душу мою він полонив своєю поемою". Пророчі слова Франка, звернені до українського народу, свідчать про небайдужість і тривогу митця за майбутнє:

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжу,
Людським презирством, ніби струпом вкритий!
Твоїм будущим душу я тривожу.

("Мойсей")

Іван Франко пройшов тернистий, із багатьма вибоїнами шлях суспільно-політичного життя України від 70-х рр. XIX ст. до початку XX ст.: від москофіла та палкого соціаліста (під впливом М. Драгоманова) до вкрай негативного ставлення до соціал-демократичної ідеології, за якою в "Енгельсовій народній державі власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би щезнути. Народна держава стала би величезною народною тюрмою".

Натомість, на рубежі і на початку XX ст. повністю стає на шлях політичної самостійності України (статті "Ukraina ingredenta", "Одвертий лист до галицької української молодезі" та інші), який, за словами С. Петлюри, "формував "совість" народу, із "рабів" творив народ".

Талант Івана Франка воістину не осягнений: вільно писав українською, польською, німецькою, російською мовами, перекладав із майже півтора десятка мов світу; поет, прозаїк, драматург, громадський діяч, політик, філософ, видавець, економіст (1879 р. готує підручник із політекономії) тощо. Перебуваючи останні роки свого життя в госпіталі Січових стрільців, смертельно хворий "вічний революціонер", за свідченнями небожа Василя, "мудрував над проектом машини-воза, яка б допомагала усусусам у боях".

Фантастичний за своїм обсягом, жанрами, ідейними та тематичними обр'яями творчий доробок Івана Франка очікує на добро-совісне, скрупульозне, і не менш творче осмислення сучасних учених. Новітні методології та підходи дозволяють побачити Франка в іншому світлі, повною мірою розкрити велич його творчого генія, переконатися в його пророчій наповненості й суголосності нашій добі. Мусимо вкотре перечитати Франка – цього невтомного трудівника й невгамовного інтелектуала, переосмислити його творчі набутки, збагнути істинні масштаби його титанічної постаті, цієї "академії наук в одній особі" (Є. Маланюк).

Сорокап'ятилітня титанічна праця Каменяра – від першого, на жаль, втраченого вірша "Великдень" (1871) і до останнього відомого нам "Ще не близько весна" (1916), – була гідно помічена сучасниками: 1915 р. І. Франка, першого з-поміж українських поетів, завдяки зусиллям українського педагога і літератора о. Йосипа Застирця, було висунуто на здобуття Нобелівської премії. На жаль, як стверджує онук Івана Яковича Ролланд, воєнне лихоліття на території України, а згодом і смерть поета унеможливили отримання престижної премії.

Ще в ХІХ ст. Іван Франко прокладав мости для культурної інтеграції України в Європу, бачив нашу країну її органічною і невіддільною часткою. Нині ми довершуємо цю надважливу справу нашого національного генія згідно з його пророчим словом:

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Мені ж залишається побажати учасникам конференції успішних студій, яскравих виступів і плідних дискусій.